

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
TURKISH GENERAL STAFF

ASKERİ TARİH VE STRATEJİK ETÜT BAŞKANLIĞI
MILITARY HISTORY AND STRATEGIC STUDIES DIRECTORATE

STRATEJİK ARAŞTIRMA VE ETÜT MERKEZİ
STRATEGIC RESEARCH AND STUDY CENTER

“1915 TARTIŐILIRKEN GÖZDEN KAÇIRILANLAR”
“ISSUES MISSED IN THE 1915 ARMENIAN DEBATE”

PROF. DR. HİKMET ÖZDEMİR

SAREM YAYINLARI
ANKARA 2007

SUNUŞ

Osmanlı İmparatorluğu sınırları dahilinde asırlarca huzur içinde devletine bağlı bir tebaa olarak yaşayan Ermeniler, devlet kademesinde “millet-i sâdıka” olarak anılmışlar ve devletin pek çok önemli makam ve mevkilerinde görev yapmışlardır.

Bunlara rağmen XIX. Yüzyıl sonlarından itibaren ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu açısından Birinci Dünya Savaşı'nın en buhranlı yılı olarak anılan 1915 senesinde, dış güçlerin kışkırtması ile oluşturulan Ermeni terör örgütleri Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmişlerdir. Bu örgütlerin savunmasız Türkleri nasıl katlettikleri belgelerde açıkça görülmektedir.

Birinci Dünya Savaşı'nda toplam nüfusunun 1/5'ini ve topraklarının 4/5'ini kaybeden Osmanlı İmparatorluğu, vatandaşlarının can güvenliğini, birliklerinin geri ve yan emniyetini temin etmek ve lojistik yollarını açık tutabilmek maksadıyla, düşman ile işbirliği yaptığı sabit olan bir takım toplulukların zararlı faaliyetlerine engel olunması için bu toplulukları, savaştan daha az zarar görecekleri değerlendirilen güney bölgelerine sevk ve yeniden iskan etmeye karar vermiştir.

1915 senesinde neler olmuştur? Osmanlı Devleti niçin böyle bir kararı almıştır?

Uzun süredir bu konuda özellikle yabancı arşiv belgelerinden istifade ederek hakikati bulmak maksadıyla çeşitli araştırmalar yapan ve kasıtlı olarak çarpıtılan tarihi, kamuoyu vicdanında objektif olarak gözler önüne serebilmek için yoğun çalışmalar gerçekleştiren değerli bilim insanı Prof. Dr. Hikmet ÖZDEMİR'in edinmiş olduğu birikimler hepimiz açısından ayrı bir önem taşımaktadır.

Süha TANYERİ
Tuğgeneral
SAREM Başkanı

ÖZGEÇMİŞ

HİKMET ÖZDEMİR

Siyasal Bilimler Profesörü. Mesleki kariyerine Başbakanlıkta danışman ve Cumhurbaşkanlığında başdanışman olarak başlamıştır.

Sonraki yıllarda üniversite öğretim üyeliği de yapmıştır.

Türkiye dışında British Chevening bursuyla Londra Üniversitesi'nde; Fulbright bursuyla Washington DC'de Georgetown Üniversitesi'nde; ayrıca İngiltere ve ABD'nde ve İsviçre'de Birleşmiş Milletler Arşivlerinde incelemelerde bulunmuştur.

2002 yılından beri Türk Tarih Kurumu Ermeni Araştırmaları Başkanı olarak “Birinci Dünya Savaşı ve Türkiye” alanında çalışmalarını sürdürmektedir.

Türkiye'nin siyasî tarihi üzerine Türkiye'de yayınlanmış 28 kitabı vardır.

Aynı zamanda Harp Akademilerinde Öğretim Üyeliği de yapmaktadır.

“Osmanlı Ordusu 1914-1918” adlı araştırması ABD'de seçkin bir üniversite tarafından yayınlanmak üzere kabul edilmiştir.

İÇİNDEKİLER

Sunuş	I
Özgeçmiş	II
İçindekiler	III
1915 Ermeni Tartışmasında Gözden Kaçırılanlar	
Savaştan Barış Yaratmak.....	1
1915'te Ne Oldu?.....	4
Arşivler Niçin Önemlidir?.....	4
Tanımlama Sorunu.....	7
Sık Kullanılan Önlem.....	7
Örnek Tutum.....	10
Suçlu-Suçsuz Ayrımı.....	12
Düşman Saflarında.....	16
Ayaklanmalar.....	19
Deniz Bombardımanları.....	22
Nereye Gidiyoruz?.....	24
Seçilmiş Okuma Listesi	27

Savaştan Barış Yaratmak

Modern Türkiye'nin kurucusu ve mimarı Kemal Atatürk, Trablusgarp'ta İtalyan, Çanakkale'de İngiliz, Fransız, Avustralyalı ve Yeni Zelandalı, Doğu Anadolu'da Rus ve Batı Anadolu'da da Yunan ordularıyla savaşan bir deneyimli asker ve devlet adamı olarak tarihte hak ettiği yeri almıştır. Bu nedenledir ki, ölümünden 69 yıl sonra, şu anda bulunduğumuz Genelkurmay Karargâhının az ötesinde, Anıtkabir diye bilinen ebedi istirahatgâhı, 2005 yılında 4 milyon, 2006 yılında 8 milyon Türk ve yabancı tarafından ziyaret edilmiştir.

Büyük Komutan'ın karizmatik kişiliği ve felsefesi ülkesinin sıradan yurttaşlarından, dünya uluslarının saygıdeğer temsilcilerine kadar, Anıtkabir ziyaretçilerinin hafızalarında taptaze bir iz olarak yaşamaktadır.

Sanırım, Doğu Akdeniz coğrafyasında bir modern ulusun ve laik cumhuriyetin yaratıcısı olan bir askerin “savaş” kavramını nasıl tanımladığını biliyorsunuz.

Ancak yine de pek çok hayranı gibi benim de büyülediğim bu tanımı sizlere bir kez daha aktarmak istiyorum.

Türkiye Cumhuriyeti Ordularının Ebedi Başkomutanı'na göre;

“Savaş zorunlu olmadıkça bir cinayettir”.

Yani açıkça, “savaş”ın cinayet olarak anlaşılmaması için “zorunlu” olması gerekir, diyor.

İnsani açıdan bundan güçlü bir tanım yapmak mümkün müdür, bilemiyorum?

Üstelik bu tanımın sahibi, bir askeri dehadır; muharebe alanlarında gözünü kırpmadan çarpışan bir kahramandır.

1915 yılında çok sıcak bir Ağustos gecesinin şafağında Gelibolu'da, askerlerine, “Size ölmeyi emrediyorum!” diye seslenmiştir.

Hep şunu düşünmüşümdür:

Acaba, bir komutan, “savaş” için niçin böyle bir tanım yapmıştır?

Niçin, “savaş zorunlu olmadıkça bir cinayettir,” demiştir?

Kemal Atatürk, cephelerde, başka ulusların ordularına karşı muharebeler, meydan savaşları yönetmiş bir askerdir.

O, kendi evlatlarının Balkan Savaşı'nda, Dünya Savaşı'nda ve

Türk İstiklal Savaşı'nda çarpıştığı öteki orduların dünyasını da gözlemledikten sonra bu tanımlı yapmıştır.

Yani, savaşın içinden, karşılaştırmalı gözlemlere dayalı bir tanım.

Burada hemen ifade etmek isterim:

1923 yılında, 600 yıllık ömrünü tamamlamış bir imparatorluktan kalan son topraklarda yeni bir devletin, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması bu savaş tanımının bir sonucudur.

1918'de Mondros Ateşkesi'nde, dört yıl süren kanlı savaş biterken, Türkiye'ye dayatılan model adaletsizdir.

Atatürk'ün liderliğinde Türkler bunun üzerine Ankara'da, yeni bir meclis ve ordu kurmuşlardır ve “zorunlu” olarak savaşmışlardır.

Komutan, askeri zaferi kazandığı o tarihi anda, ordusuna ve ulusuna bu defa yeni ve ebediyen sürecek bir hedef göstermiştir.

“Yurtta barış, dünyada barış!”

Bu hedef, Türkiye Cumhuriyeti'nin değişmez devlet politikası olarak bugün de sürdürülmektedir.

Ben bu evreyi “savaştan barış yaratmak” olarak adlandırmaktayım.

Komutan Atatürk, bu yeni evrede, Türk ulusunu Balkan Savaşı, Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı'nın dayanılması imkânsız trajedileri ile ebediyen baş başa bırakmak istememiştir.

Muzaffer Komutan, ulusunun bu felaketler döneminden hayatta kalabilen kadın ve erkek bireylerine, çağdaş uygarlık düzeyini yakalamak ve aşmak hedefini göstermiştir.

Kadın ve erkek bütün Türklerden, insanlığın ortak hazinesine katkılar yaparak bölge ve dünya barışına hizmet etmelerini istemiştir.

Kahraman Asker ve Ulusu bu yolda ilk somut adımı Lozan Barış Antlaşması ile atmıştır.

Lozan'da, 1919–1922 Savaşı'nda Batı Anadolu'da göğüs göğse çarpıştığı ülkenin evlatlarıyla barışmıştır.

18 Mart 1934 günü de, Büyük Savaş'ta, Gelibolu Yarımadası'nda Türk kuvvetlerine karşı çarpışırken can veren İngiliz, Fransız, Avustralyalı ve Yeni Zelandalı askerlerin acılı annelerine seslenmiştir.

Büyük İnsan, 1453 yılından beri Türk başkenti olan İstanbul'u ele geçirmek amacıyla Gelibolu Savaşları'nda canlarını veren Müttefik

askerleri için şunları söylemiştir:

“Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar!”

“Burada bir dost vatanın topraklarındasınız. Huzur ve sükûn içinde uyuyunuz.”

“Sizler, Mehmetçikle koyun koyunasınız.”

“Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar!”

“Gözyaşlarınızı dindiriniz, evlatlarınız bizim bağrımızdadır.”

“Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat uyuyacaklardır.”

“Onlar, bu toprakta canlarını verdikten sonra, artık bizim evlatlarımız olmuşlardır.”

Yeni Türkiye'nin cumhuriyetçi kuşakları, komşularıyla ve öteki dünya uluslarıyla ve ordularıyla geçmişte kalan ihtilaflardan beslenmemişlerdir.

Yeni kuşaklar, kin, öfke ve intikam duygularına dayalı, sürekli saldırganlık peşinde koşan bireyler olarak eğitilmemişlerdir.

Ancak, derin bir acı ile gözlemlemekteyim, dünyamızda her ulus, her devlet, her lider, Büyük Savaş sonrası ilişkilere ve barışa Atatürk gibi bakmamaktadır.

O nedenledir ki; bugün Türk Ulusu, 90 yıl önce, bütün insanlığı mahveden bir inanılmaz felaketin, Dünya Savaşı'nın asker ve sivil ölümlerini milliyetlerine göre ayıran çağdışı bir anlayışın intikamcı tahrik ve kışkırtmaları ile yüz yüzedir.

Dünya tarihinde gerçeklerin engizisyon kararlarıyla çarpıtılması olarak tanımladığım bu yeni tür saldırganlık, Ortaçağ zihniyetini bir kez daha hortlatmıştır.

Uygar dünyanın değerlerine gönülden inanmış bir akademisyen olarak, bazı Müttefik ülkelerin parlamentolarında, “1915 olayları” üzerine alınan “soykırım” kararları karşısında, ulusumuzun bütün bireyleri gibi ben de çok şiddetli bir insani tepki duymaktayım.

Bununla birlikte, bir Türk olarak, bu kararlara karşı haklı insani tepkimi dizginlemek zorundayım.

Türk Ulusu'na ve onun güvenilir dostlarına karşı saldırgan bir üslupla sürdürülen, tarih, akıl, bilim ve hukuk-dışı bir engizisyonun değerlendirmesini yapmak için huzurunuzda bulunuyorum.

1915'te Ne Oldu?

Osmanlı İmparatorluğunda yüzlerce yıl huzur ve güven ortamında birlikte yaşayan Türkler ve Ermeniler arasında “1915 Krizi” diye bilinen olayların aydınlatılmasında öncelikle “1915'te ne olmuştur” sorusunun dürüst şekilde yanıtlanması gerekir.

Evet, 1915 yılında savaş sürerken Osmanlı Hükümeti ile Osmanlı Ermeni Komiteleri arasında ne olmuştur?

Biliyor musunuz, 1915'ten yaklaşık bir yıl önce yapılan Osmanlı Parlamentosu seçimlerinde, iktidardaki İttihat ve Terakki Komitesi ile Ermeni Taşnak Komitesi tek listeye oy vermişlerdir.

1915'ten yalnızca 7 yıl önce, 1908'de önde gelen İttihatçılar ve Taşnak Komitesi liderleri, İstanbul'da meydanlarda “Yaşasın Hürriyet!” diye haykırmışlardır.

Peki, aynı Türk ve Ermeni liderler, Dünya Savaşı için seferberlik ilan edildiğinde neden birbirlerine “düşman” saflarda savaşa katılmışlardır?

Dünya tarihi, “gerçek” olguların sürekli üstünün küllendiğini, saptırıldığını kanıtlayan örneklerle doludur.

Biz kendi örneğimize bakalım:

1915 ilkbaharında Müttefik kuvvetlerin Çanakkale Boğazı'na saldırıları ve Doğu Anadolu'ya yönelik Rus ordularının da kara harekâtı sürmektedir.

Aynı günlerde İmparatorluğun kıyı bölgeleri Müttefik savaş gemilerinin bombardımanları altındadır.

24 Nisan 1915 günü, (yani Ermeni diasporası ve Ermenistan Cumhuriyeti'nin bir tür “seçilmiş travma” olarak ilan ettikleri gün) İstanbul'da, Hükümet, Osmanlı Ermeni Komiteleri liderlerini “düşman orduları lehinde askeri faaliyetlerde bulundukları” gerekçesiyle tutuklamıştır.

Arşivler Niçin Önemlidir?

24 Nisan 1915 günü İstanbul'daki ve Anadolu'daki manzarayı anlatmak istiyorum.

O sırada Dünya Savaşı nedeniyle Fransa'nın İstanbul Elçiliği, kapalıdır. Buna karşın, Elçilik Maslahatgüzarının “günlük olaylar” başlıklı istihbarat notları, ABD Elçiliği kanalıyla Fransa'ya

ulaştırılmaktadır.

İstanbul'da Fransız Elçiliği tarafından hazırlanan 25 Nisan - 1 Mayıs 1915 arasındaki istihbarat notlarında yer alan tarihi bilgiler şöyledir:

(BİR) Rus donanması İstanbul Boğazı'nın Karadeniz girişindedir.

(İKİ) İngiliz ve Fransız donanması Çanakkale Boğazı girişine saldırmaktadır.

(ÜÇ) Kafkasya Cephesinde Ermeniler, Rus ordusu ile birlikte Türklere karşı savaşmaktadır.

(DÖRT) Erzurum bölgesinde, özellikle Van'da Ermeni çeteleri, Türklere karşı savaşmaktadır.

(BEŞ) Osmanlı başkentinde Ermeni Komitelerinin liderleri tutuklanmıştır.

(ALTI) Osmanlı hükümetinin bu baskısı, Zeytun ve Kafkasya Cephesinde Ermenilerin tutumundan kaynaklanmaktadır. (Raporda "tutum" sözüyle ne kastedildiği açıklanmamıştır).

(YEDİ) Osmanlı Harp Divanı Başkanına göre; ülke dışındaki Ermeni Komiteleri, Doğu Anadolu'da altı vilayette ayaklanma hazırlığındadır. (Gerçekte Ermeni Komiteleri ayaklanmayı başlatmışlardır; raporda "hazırlık" aşamasında oldukları yazılmıştır.)

Ambassade de France
près
la Porte Ottomane

Amisier
intervenant

DIRECTION DES AFFAIRES POLITIQUES
ET COMMERCIALES

ASIE

N° 24

M.A. LEDOULX
à SON EXCELLENCE MONSIEUR DELCASSE
MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES

Notes journalières du
25 avril au 1er Mai.

[Dimanche 25 avril.]

Soeurs de l'Immaculée
Conception à Kadikouy

Hier, dans l'après midi, les religieuses de
l'Immaculée Conception de Lourdes ont été brutalement
expulsées de leur couvent situé à Kadikouy. Elles appar-
tiennent à un ordre contemplatif, mais leur établissement,
dans nos listes, portait par erreur, en dehors du couvent,
"Ecole de l'Immaculée Conception" et cette inscription a
provoqué la mesure dont il s'agit.

Orphelinat s-Joseph de
Tchokour Bostan

Hier, également, un imam et des agents de police
ont pénétré dans l'orphelinat St-Joseph et ont mis sous
scellés, une annexe de cet établissement qui était affecté
au logement de jeunes filles sans place; l'imam a
déclaré qu'il reviendrait sous peu pour installer, dans ce
local, des orphelines musulmanes.

L'Ambassadeur des Etats-Unis s'est empressé

DIRECTION DES AFFAIRES POLITIQUES
ET COMMERCIALES
24 MAI 1915
Série A. Carton 394
Père, le 1er Mai 1915.

Europe
Ate

MINISTRE DES AFFAIRES ETRANGERES
Cabinet du Ministre
23 MAI 1915
CFF DU CABINET

Tanımlama Sorunu

Türk-Ermeni ihtilafının en şiddetli tartışma alanı, 1915 yılında ve sonrasında etkili propagandalarla karartılmıştır.

1915 Krizi çeşitli yönleri olan hayli dramatik bir savaş trajedisidir.

Tarih yazımı açısından bu konu günümüzde uluslararası boyutlarda bir ihtilafa dönüştürülmüştür.

Artık müzminleşmiş olan bu ihtilafta tarafların pozisyonları şöyledir:

(1) Ermeni diasporası ve Ermenistan Cumhuriyeti tarafından, Ermeni Komitelerin savaş altında düşman hesabına gerçekleştirdikleri askeri faaliyetler, “Osmanlı egemenliğinden kurtulmak” için girişilen eylemler olarak açıklamaktadır.

(2) Birinci Dünya Savaşı'ndaki Müttefik devletler için, Ermeni Komitelerini kullanmak ve Türkleri arkadan vurmak savaş koşullarında son derece normaldir. Fakat Türk tarihçiler tarafından bunun hatırlatılması elbette can sıkıcıdır. Ermeni Komitelerine bir diyet borcu olarak parlamentolarından ve uluslararası kuruluşlardan siyasi nitelikli “soykırım” kararları almaları zorunluluktur. Böylece 1915'in “masum kuzucukları” onların bu kararlarından sonra Birinci Dünya Savaşı'nda nasıl kullanıldıklarını unutacaklardır.

(3) Türkler ise Osmanlı Ermeni Komitelerinin askeri faaliyetlerini ve kanlı katliamlarını, İmparatorluğun varlığını tehlikeye düşüren, bastırılması bir nefis savunması zorunluluğu ve devlet sorumluluğu olarak değerlendirmektedir.

İhtilafın aşılabilmesi için öncelikle şu soruların yanıtları bulunmalıdır:

Birinci Dünya Savaşı başında Ermeni Taşnak, Hınçak ve Ramgavar Komiteleri tarafından Osmanlı ordusuna ve sivil ahalisine karşı sürdürülen askeri faaliyetler nelerdir?

Bunlar bir “dolaylı savaş” mıdır veya “iç savaş” olarak mı tanımlanabilir?

Yoksa daha farklı bir kavramlaştırma mı gerekmektedir?

Sık Kullanılan Önlem

Büyük Savaş'la birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nda baş gösteren 1915 Krizi'nde kullanılan araçlar nelerdir?

Geçmişte kalan bir konuda tarih ve hukuk bilimleri açısından

mümkün olan en adil değerlendirmeyi yapabilmek için öncelikle ve tereddütsüz olarak bu araçlar bilinmelidir.

Türklerle Ermeniler arasında derin ihtilafın kaynağı olan 1915 Krizi'nin yaratılmasında kullanılan üç araç gözlemlemekteyim:

- (1) Ermeni Gönüllü Birlikler,
- (2) Ermeni Fedailerin Organizasyonları,
- (3) Deniz Ablukaları ve Bombardımanları.

Bu araçlardan ilk ikisi bilinçli olarak Ermeni Komiteleri ve onlarla iş birliği yapan Müttefikler tarafından planlanmış ve savaş alanına sürülmüştür.

Üçüncüsü ise savaş koşulları nedeniyledir, rastlantısal ve dolaylıdır.

Ermeni Komiteleri ve Müttefik devletler tarafından hazırlanan iki araç, aniden baş gösteren krizi önlemek için alınabilecek tek zorunlu kararı, Osmanlı Hükümetinin gündemine taşımıştır.

Osmanlı Hükümeti tarafından, bu krizi önlemek için alınan yer değiştirme kararının yaygınlaştırılmasında da rastlantısal olarak ortaya çıkan üçüncü araç etkili olmuştur.

Şimdi incelemelerimden elde ettiğim bu gözlemlerimi sırasıyla açıklayacağım:

1915 Krizi'ni yaratmak için kullanılan araçlardan iki tanesi, Kafkas Cephesi'ndeki "Ermeni Gönüllü Alayları" ve farklı Anadolu vilayetlerinde Taşnak ve Hınçak Komitelerine bağlı olarak kendilerine verilen askeri görevleri yapan "Ermeni Fedailer" adlı silahlı gruplardır.

Bu iki araçla gerçekleştirilen askeri ve yarı-askeri faaliyetler, ana hatlarıyla Müttefik Hükümetlerin bilgisi dâhilindedir; bilinçli ve planlıdır.

Savaş koşulları nedeniyle, Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz kıyıları boyunca Rus, İngiliz ve Fransız donanmalarının bombardımanları bu bölgelerde yerleşik Müslüman ve Hristiyan toplulukları etkilemiştir.

Osmanlı Hükümeti, sivil ahalinin kendi aralarında çatışmasını önlemek ve Ermenilerin Müttefik kuvvetlerine yardım amacıyla giriştikleri askeri faaliyeti etkisiz kılmak için ek önlemler almak zorunda kalmıştır.

İncelemelerimde Ermeni Komiteleri ile bazı Avrupalı devletlerin doğrudan ve dolaylı anlamda birer müttefik gibi işbirliğini kanıtlayan

belgelere ulaştım.

şu anda bu belgelerle ilgili değerlendirmelerimi konuşmamın dışında tutuyorum.

Yalnızca bir örnek vermek istiyorum:

Osmanlı Hükümeti'nin 27 Mayıs 1915 tarihli yer değiştirme kararından 90 gün önce; 7 şubat 1915 tarih ve 1185 nolu telgrafta, Rusya Dışışleri Bakanı'na Kafkasya Valisi Varontsov-Daşkov şunları yazmıştır:

“şu sırada, Zeytun Ermenileri temsilcisi Kafkas ordusu karargâhına geldi. Temsilci, yaklaşık 15,000 Ermeni'nin, Türk ulaşım hatlarına saldırmaya hazır olduğunu, fakat silah ve mermilerinin bulunmadığını ifade etmektedir. Zeytun'un Erzurum'daki Türk ordusunun ulaşım hattına konumu dolayısıyla yeterli miktarda silah ve merminin şskenderun'a getirilmesi oldukça önemlidir. (...) silahların doğrudan doğruya bizim tarafımızdan verilmesinin imkânsız olması nedeniyle, Fransız ve İngiliz (savaş) gemilerindeki Fransız veya İngiliz silahlarının ve mermilerin şskenderun'a getirilmesi hakkında Fransız ve İngiliz yönetimi ile temas kurulması gerektiği düşünceyim.”

Bu telgraf, 9 şubat 1915 tarih ve 708 nolu telgrafın ekinde Paris ve Londra'ya gönderilmiştir.

Burada bir konuyu açıklıkla belirtmek isterim.

Hükümetler tarafından güvenlik gerekçesiyle sivil toplulukların yerlerinin değiştirilmesi, savaş ve ayaklanmalar nedeniyle sık başvurulan bir yöntemdir.

Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya Hükümeti, savaşın hemen başında Alman ordularının harekât bölgesine yakın Batı Rusya'da bazı sivil toplulukların yerlerini güvenlik gerekçesiyle değiştirmiştir.

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Hükümeti'nin, Anadolu'nun Karadeniz, Marmara, Ege, Akdeniz ve Suriye kıyılarındaki bombardımanlar karşısında uyguladığı güvenlik nedeniyle yer değiştirme önleminin bir benzeri, İkinci Dünya Savaşı'nda ABD Başkanı tarafından Japon asıllı ABD yurttaşları için uygulanmıştır.

Yine İkinci Dünya Savaşı'nda, SSCB Hükümeti tarafından Kırım ve Kafkasya bölgesinde yaşayan Türk asıllı topluluklar, haftalarca süren meşakkatli (brutal) yolculuklarla merkezi Asya'ya gönderilmişlerdir.

Yine İkinci Dünya Savaşı'nda Polonyalı siviller, SSCB Ordusu tarafından oturdukları bölgelerden uzaklaştırılmışlardır.

Örnek Tutum

Hükümetlerin farklı zaman ve coğrafyalarda güvenlik gerekçesiyle sivil topluluklar için yer değiştirme önlemine başvurmalarının mutlaka anlaşılabilir nedenleri vardır.

Bununla birlikte modern ve çağdaş tarih, bu tür güvenlik kararlarının neden olduğu büyük acıların ve unutulmaz dramların örnekleriyle doludur.

Hiç kuşkusuz, Osmanlı İmparatorluğu'nda da bu güvenlik kararı dayanılmaz acıları ve faciaları beraberinde getirmiştir.

Sivil Ermeni kafilelerin bazen “çete” saldırılarına bazen “işgüzar” yetkililerin kötülüklerine maruz kaldıkları, Osmanlı arşivi belgelerinde hiçbir zaman inkâr edilmemiştir.

Fakat bu kararın uygulanması sürecinde Osmanlı sivil ve askeri yetkililerin gösterdiği insani çaba ve duyarlılık göz ardı edilmemelidir.

Büyük Savaş'ın ağır koşullarında Suriye Cephesi'nde Dördüncü Osmanlı Ordusu Komutanı Cemal Paşa'nın olağanüstü insani yardım projeleri ile Ermeni göçmenleri kucaklaması; yaşam mücadelesi veren bu topluluklar için, tereddütsüz olarak Ordu'ya ait imkânları seferber etmesi de bir tarihi gerçek olarak kaydedilmelidir.

Suriye'de Dördüncü Osmanlı Ordusu'nun Ermeni göçmenlere yardımları, şimdilerde NATO ve BM barış kuvvetlerinin sürdürdükleri “insani yardım” amaçlı faaliyetlerin 20. yüzyıl başında ve savaş koşullarında özveriyle sürdürülen ilk örneğidir.

Çok kısa söyleyeceğim:

Türk halkı ve Osmanlı liderliği bir ölüm-kalım mücadelesi verirken ve Ermeni Komitelerinin sorumsuz davranışları karşısında bile, insani yardımlaşma vasıflarını; suçlu ile suçsuzu ayırt etme kabiliyetlerini yitirmemiştir. Ermeni göçmen kafilelerine uygunsuz davranışları görülenleri, görev ve mevkileri ne olursa olsun titizlikle cezalandırmıştır.

20'nci Yüzyılın hemen başında bir büyük savaş koşullarında, Osmanlı Hükümeti'nin bu politikası, savaş sürerken yapılan yargılamalara ve cezalandırmalara bir ilk örnek oluşturması bakımından da ilginç bir tarihi deneyimdir.

Burada önemli bir ayrıntıyı da karışıklığı önlemek için sunmak istiyorum:

1918'de Mondros Mütarekesi'nden sonra işgal altındaki İstanbul'da yapılan siyasi yargılamalar benim burada kastettiğim değildir.

1915 sonbaharında, Ermeni kabilelere kötü muamelede bulundukları iddia edilen Osmanlı memurları hakkında sürdürülen tahkikatları ve hemen ardından bu kişilerin askeri mahkemelerde yargılanmalarını kastediyorum.

1915 ve 1916 yıllarında gerçekleştirilen Osmanlı askeri yargılamaları, savaş suçları bilimi alanında bir örnek tutum olarak kaydedilmelidir.

1915'te zorunlu yer değiştirme ve iskân kararını uygulayan resmi otorite tarafından aynı yıl içinde gerçekleştirilen bu askeri yargılamalar, bilinçli olarak göz ardı edilmektedir.

1940 yılında, Rus Tümgeneralı Nicolay Georgiyeviç Korsun, zorunlu göç kararı uygulanırken, Türk askeri makamlarının ve Türk halkının göçmenlere nazik davrandığını; ancak bazı bölgelerde Ermenilerin saldırılara uğradıklarını yazmıştır.

Rus Tümgeneraline göre, Ermeni göçmenlerin yarısı açlık ve salgın hastalıklar nedeniyle ölmüştür.

Burada yeri gelmişken bir konuda da görüşümü açıklamak isterim.

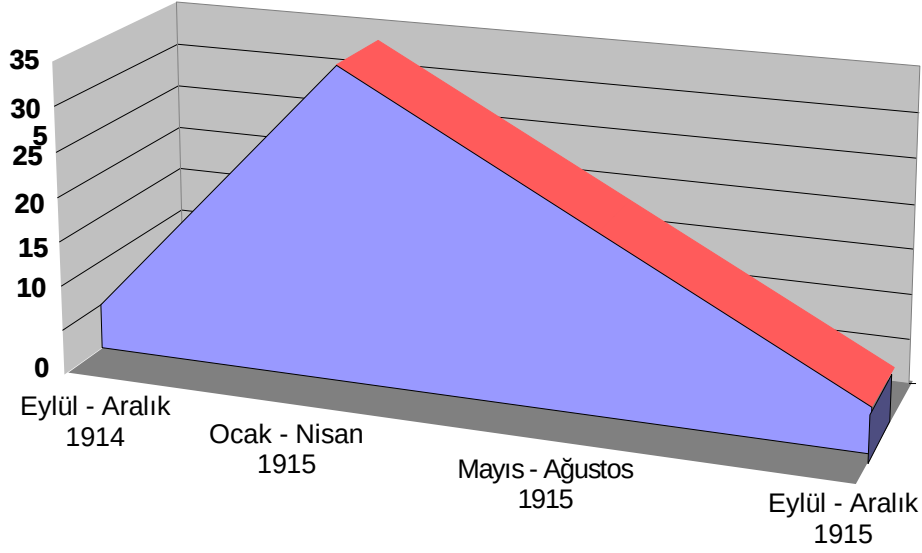
Dünya Savaşı'nda bir kısım Anadolu vilayetlerinde savaş koşullarının yol açtığı "iktidar boşluğu" nedeniyle, Türkler (Müslümanlar) ve Ermeniler (Hristiyanlar) arasında bir de "iğtişâş" [=karışıklık] hali gözlemlenmektedir.

Kimi yerleşim birimlerinde Ermeniler ve Müslüman ahali birbiri aleyhine silahlanmış ve mukateleye (=birbirini öldürmeye) kalkışmıştır.

Bütün bunlardan dolayı iki taraf için de hazin olaylar cereyan etmiştir.

1914 - 1918 arasında Anadolu'da Ermeni Fedailerin ve Ermeni Gönüllü Birliklerin katlettiği Müslümanların sayısı, dört yıl süren Dünya Savaşı'nda Müttefik kuvvetlerin, Osmanlı ordusuna silahlı çatışmalarla verdirdikleri zayıtın yaklaşık beş katıdır.

1914 - 1915 yıllarında, Taşnak ve Hınçak Komitelerine bağlı Ermeni Gönüllü Birliklerin ve Ermeni Fedailerin, Osmanlı güvenlik kuvvetlerinin ve sivil Müslüman ahalinin karşılıklı çatışmaları, aylara göre grafikte gösterilmiştir.

Bu grafik en yüksek noktasına, güvenlik açısından tehdit oluşturan ve İmparatorluğun başkentinde bulunan lider konumundaki bazı şahsiyetler için tutuklamaların yapıldığı günlerde (24 Nisan 1915) ulaşmıştır.

Aynı zaman dilimlerinde Ermeni halkın toplam kayıpları ile ilgili olarak çok farklı rakamlar ifade edilmektedir.

Ermeni kayıpları konusunda sürdürdüğüm çalışmam henüz tamamlanmadığı için -şimdilik- rakam veremiyorum.

Suçlu - Suçsuz Ayrımı

24 Nisan 1915 günü tutuklanan Ermeni şahsiyetler, -o günkü koşullarda- Osmanlı İmparatorluğu aleyhinde faaliyette bulunan Ermeni Taşnak, Hınçak ve Ramgavar Komitelerinde yönetici olarak görevli ve etkili konumdadırlar.

İlginçtir, Osmanlı Hükümetinin aldığı güvenlik kararı ile Başkent İstanbul'dan uzaklaştırılanlar ve Kafkasya Cephesinde Rus kuvvetleriyle doğrudan işbirliği yapanların arasında Osmanlı Parlamentosunda görevli eski ve yeni Ermeni milletvekilleri de vardır.

Bu milletvekillerinin bir kısmı yanlarındaki gönüllülerle birlikte daha savaş başlarken Kafkasya Cephesine gitmişlerdir.

Bu kişiler Rus kuvvetleri ile doğrudan işbirliğine girmişlerdir,

dolayısıyla onlar tutuklanamamıştır.

Eğer, onlar da 24 Nisan 1915 günü İstanbul'da bulunsalar hiç kuşkusuz, Osmanlı İmparatorluğu aleyhindeki faaliyetleri nedeniyle ihanetle suçlanacaklar ve en ağır şekilde cezalandırılmış olacaklardı.

Bu durum, yasalar çerçevesinde ve son derece olağan bir işlemdir.

Bütün devletlerde bu tür eylemlerde bulunanlar benzer yöntemlerle cezalandırılmışlardır.

20'nci Yüzyıl başındaki değerlerle, 21'inci Yüzyılın başındaki değerler kimi açılardan farklılık gösterebilir. Fakat "savaş aleyhtarlığı" değil, "savaşta vatana ihanet" hele "düşman safında çarpışmak" bugün de bütün devletlerde en ağır cezayı gerektiren bir eylem olarak değerlendirilmektedir.

Osmanlı Parlamentosunda görevli öteki Ermeni milletvekillerinden Ermeni Komitelerinin düzenledikleri askeri faaliyetlerle ilgili bulunmayanlar, savaş yılları boyunca parlamentodaki görevlerini sürdürmüşlerdir.

Osmanlı Parlamentosunun tutanakları bu uygulamanın en açık kanıtıdır.

Osmanlı mülki, adli, mali ve askeri bürokrasisinde de -bazı istisnalarla- tereddütsüz aynı politika geçerlidir.

Osmanlı Hükümetinin vali ve kaymakamlara gönderdiği emirler, suçlu-suçsuz ayırımı yapılmasındaki hassasiyeti kanıtlamaktadır.

Burada, Osmanlı ordularında sağlık hizmetlerinde görevli ve savaş sırasında çeşitli cephelerde çatışmalarda veya tifüs ve öteki hastalık salgınlarında Müslüman hekimlerle birlikte yaşamlarını yitiren Ermeni ve öteki Hristiyan topluluklardan kahraman hekimleri ve eczacıları anmak isterim.

Büyük Savaş'ta Kafkasya Cephesi'nde can veren 163 Osmanlı sağlık subayından 124'ü Müslüman, 19'u Rum, 17'si Ermeni ve 3'ü de Musevi kökenlidir.

Bugün, Ankara'daki Gülhane Askeri Tıp Fakültesi binasında sol yandaki mermer duvara bu personelin hepsinin isimleri birlikte kazınmıştır.

Osmanlı ordularında, imparatorluk emirlerine sadık Osmanlı Hristiyan yurttaşları askerlik görevlerini büyük bir özveriyle yerine getirmişlerdir.

Osmanlı Harbiye Nezareti tarafından bu kahramanların hizmetleri madalyalarla ödüllendirilmişlerdir.

1917 yılında Osmanlı ordu karargâhlarında ve cephelerde son derece kritik pozisyonlarda, gizlilik dereceli görevlerde Ermeni veya Hristiyan asıllı askerlerin listesi suçlu - suçsuz ayrımı yapıldığının inkâr edilemez bir delilidir.

Osmanlı Ordusu Başkomutanlığı

*2 nci Şube
28 Haziran 1917*

(Tezkere)

Özlük İşleri Müdürlüğüne

*Osmanlı Ermeni erlerinden olup, dil bilmeleri dolayısıyla
tercüman olarak görevlendirilenlerin isimleriyle, görev yerlerini
gösteren bir listenin gönderilmesini önemle rica ederim.*

----- c ---- d -----

*Harbiye Nezareti
Özlük İşleri Müdürlüğü
Yabancı İşleri Şubesi
1743*

Genel Karargâh 2 nci Şubeye

02 Temmuz 1917 tarihli ve 43155 numaralı muhtıraya cevaptır.

*Osmanlı Ermeni erlerinden olup, dil bilmeleri sebebiyle
tercüman olarak görevlendirilenlerin isimleriyle, görev yerlerini
gösteren listenin ekli olarak gönderildiği bildirilerek bu muhtıra verildi.*

24 Temmuz 1917

*Ermenilere ait hususların sabit
bir talimata bağlanması gerekir.*

----- c ---- d -----

Düşman Saflarında

Büyük Savaş'ın hemen başında, Kafkasya'da Osmanlı ve Rus orduları arasında çarpışmalar henüz başlamamıştır. Başlarında bazı Osmanlı milletvekilleri olduğu halde, Doğu Anadolu vilayetlerinden bir kısım Osmanlı yurttaşlarının Osmanlı İmparatorluğu aleyhindeki askeri faaliyetleri üzerine bazı kritik bilgileri sunmak istiyorum.

Onların, Türkiye aleyhindeki askeri faaliyetleri; bazı Anadolu vilayetlerindeki Ermeni Komitelerine bağlı Fedailerin ayaklanmalarıyla birlikte; Rus cephesine yakın oturan sivil Ermeni ahalinin bu bölgenin uzağında bir yere (Suriye'ye ve Mezopotamya'ya) nakledilmelerinin tek nedenidir.

Bir Türk bilim adamı olarak kişisel onurumun ve Tanrı'nın ve bütün insanlığın ortak kutsal değerleri üzerine yemin ederim ki; 1915 Krizi'nde savaş koşullarında Osmanlı Ermeni ahalinin oturdukları yerlerden, evlerinden başka bölgelere yerleştirilmek üzere imkânsızlıklar içinde yollara dökülmesinin başka hiçbir bir gerekçesi bulunmamaktadır.

Sizlere sunacağım bu kritik bilgilerin tamamı Rus ve Ermeni kaynaklarına aittir.

Burada özellikle Kafkasya Cephesinde dikkatinize sunmak istediğim Ermeni Komitelerinin askeri faaliyetleri doğrudan Rus ve Ermeni kaynaklarından elde edilmiştir.

Dünya Savaşı'nda, Doğu Anadolu'da, Ermeni Taşnak ve Hınçak Komiteleri tarafından Osmanlı ordusuna ve bölgedeki sivil Müslüman ahaliye yönelik askeri faaliyetin en güvenilir anlatıcısı, bir Rus Komutan'dır.

1927 yılında Ermeni asıllı Rus General Gavril Korganoff, *La participation des Armeniens a la guerre Mondiale sur le front du Caucase, 1914–1918*, (Paris, 1927) adlı kitabında; Ermeni Komiteleri ve Rusya Genelkurmay Başkanlığı tarafından nasıl Ermeni Gönüllü Birlikler örgütlediği ve bunların Türklere karşı nasıl savaştıkları el ile çizilmiş 30 cephe planıyla birlikte açıklanmıştır.

Rus Kafkas Ordusu tarafından hazırlanan 24 Aralık 1915 tarih ve 13378 nolu raporda; Ermeni Gönüllü Birlikler hakkında istatistikler bulunmaktadır. Bu belgeye göre; 6 adet gönüllü birlik oluşturulmuştur. Her birlik 1,000 kişi veya daha az sayıdadır ve toplam olarak 5,000 Ermeni gönüllü mevcuttur. Bu arada 7. ve yedek bir gönüllü birlik Erivan'da oluşturulmuştur. (Bunlar ilk istatistiklerdir. Daha sonra bu

miktar 10,000'e yükselmiştir).

Bulgaristan, Romanya, Mısır ve ABD'nden Ermeni Gönüllüler de (bunların arasında Osmanlı Ermenileri çoğunluktadır) bu birliklere katılmışlardır.

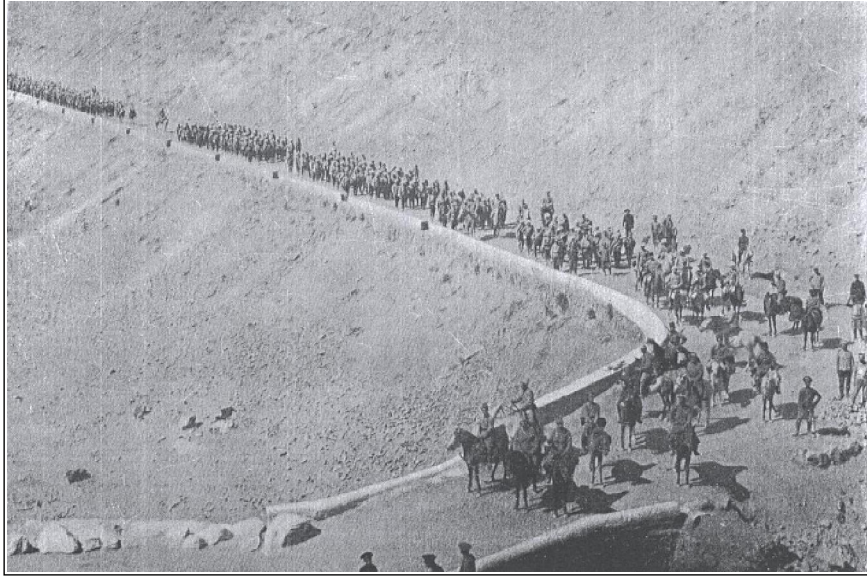
1986'da Beyrut'ta yayınlanan *Andranik* biyografisinde vurgulandığı gibi; Kafkasya Cephesinde Ermeni Gönüllü Birlikler oluşturma projesine katılanların büyük bölümü Kafkasya'ya sığınmış veya öteki ülkelerde yerleşmiş Osmanlı Ermeniler'dir.

Bu gönüllü birlikler hakkında çok kısa olarak bazı bilgiler sunmak istiyorum:

Birinci Ermeni Gönüllü Birliği

Bu birliğin Komutanı Andranik, Rus General Nazarbekov ile görüşmesinde, kendi birliğindeki savaşçıların çoğunun Türkiye'den ve Muş vilayetinden geldiklerini söylemiştir.

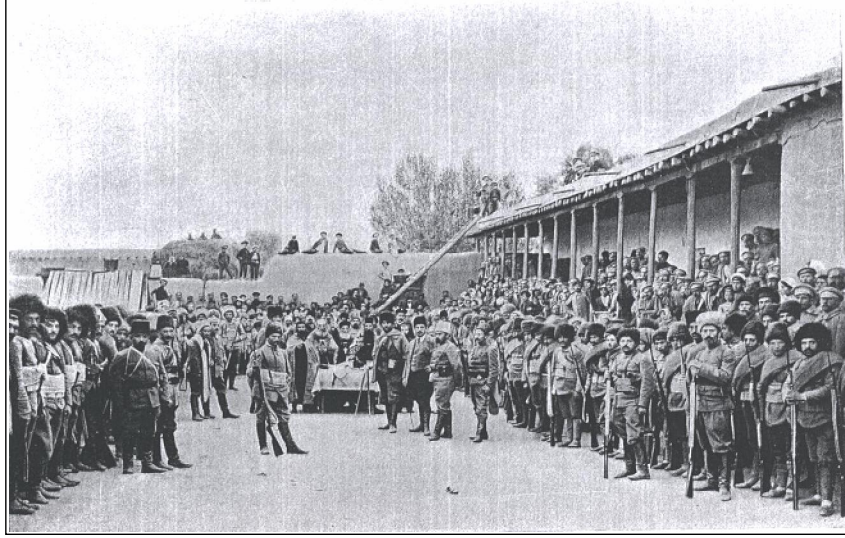
Güzergâhı, İran-Başkale-Van şeklindedir.

İkinci Ermeni Gönüllü Birliği

Bu birliğin başında Komutan Dro bulunmaktadır.

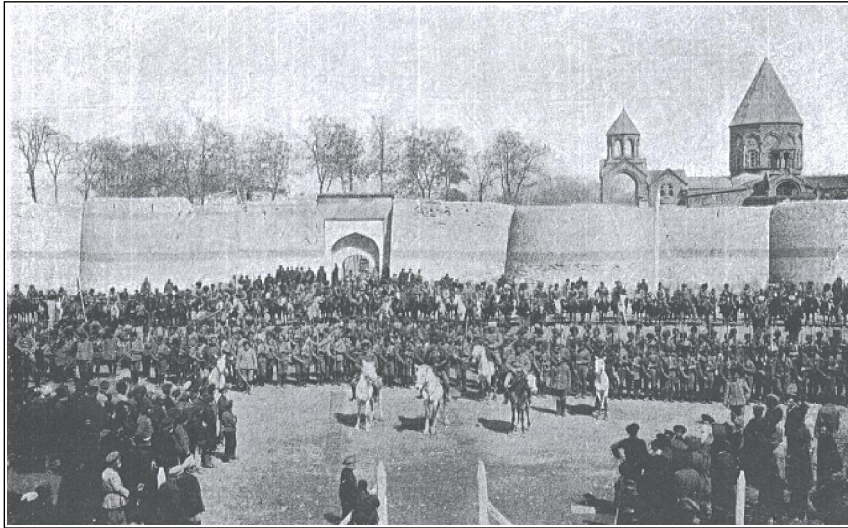
İğdır'dan hareket eden bu birlik İğdır-Beyazıt-Berkri-Van güzergâhını takip etmiştir.

Üçüncü Ermeni Gönüllü Birliği

Kağızman'da oluşturulmuştur.

Amazaspom komutasındaki birliğin güzergâhı, Kağızman-Eleşkirt-Malazgirt-Bitlis'tir.

Dördüncü Ermeni Gönüllü Birliği

Erzurum'lu Keri komutasındaki birliğin Güzergâhı, Sarıkamış-Gare-Orzan-Köprüköy-Erzurum'dur.

Ermeni Gönüllü Birlikler için tek tip askerî üniforma hazırlanmıştır.

Bu üniformalara "A.D.I." (Pervaya Armyanskaya Drujina: Birinci Ermeni Gönüllü Birliği) yazılı yeşil apoletler takılmıştır.

Ayaklanmalar

Ermeni Komiteleri tarafından Anadolu vilayetlerinde gerçekleştirilen başlıca ayaklanmaların merkezleri Zeytun, Bitlis, Van, Şebinkarahisar, Urfa ve ikinci derecede de Yozgat, Amasya, Tokat, Sivas, Kayseri, Elazığ ve Diyarbakır'dır.

Ermeni Komiteleri tarafından bu merkezlerde müfettişler, komutanlar, çete reisleri tayin edilmiştir.

Ayaklanma ve askeri sabotaj eylemleri için seçilen yerler Osmanlı ordularının menzil istasyonlarının bulunduğu başlıca yollar ve askeri haberleşme hatlarıdır.

Bu ayaklanmalar sırasında, Zeytun, Van, Şebinkarahisar, Musa Dağı ve Urfa'da olduğu gibi Ordu'dan bir kısım kuvvetin de bu bölgelere sevkini gerektirmiştir.

Bu ise, cephede çarpışan ordu gücünü zayıflatmıştır.

Savaşın başlamasıyla birlikte Ermeni Komitelerinin askeri eylemleri bir bölgeden diğerine yayılmıştır.

1915 yılında; Sivas'ta 30,000, Erzurum'da 10,000, Van'da 15,000, Muş'ta 7,000, Diyarbakır'da 5,000, Elazığ'da 4,000 ve Bitlis'te 5,000 olmak üzere yaklaşık 76,000 Ermeninin isyan hazırlığı içinde bulundukları saptanmıştır.

1914 - 1916 yıllarındaki bu askeri faaliyetlerin tarih ve yerlerini haritada gösterilmektedir.

Ermeni Gönüllü Birlikler ve Ermeni Fedailer, Türk ordusu hakkında en önemli istihbaratları sağlayan destek unsurları olarak hizmet vermişlerdir.

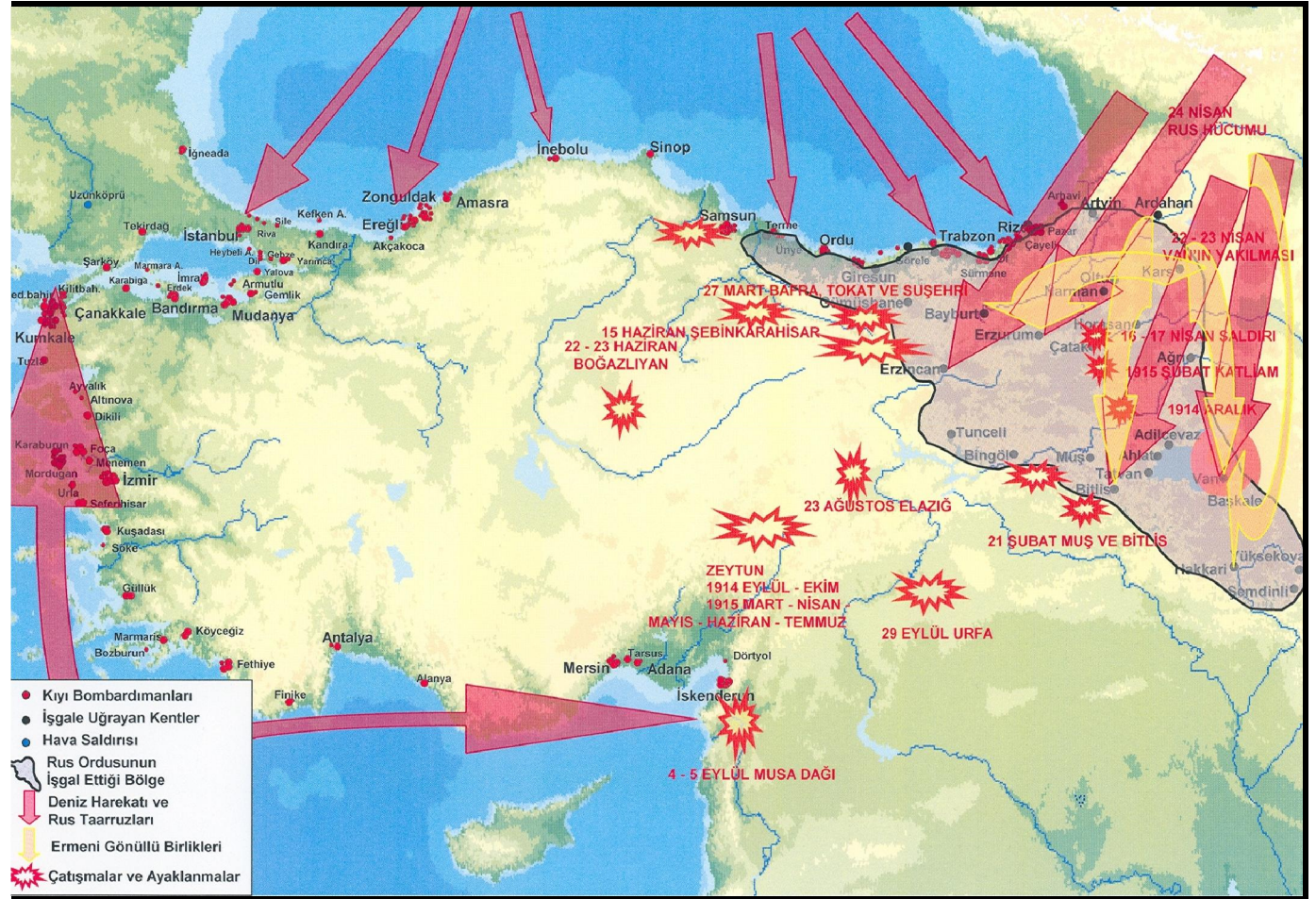
Rus Duma Milletvekili Papacanov, Rus askeri yetkililerin kendisine, Ermeni Gönüllü Birliklerin Rus ordusuna olan katkılarını dile getirdiklerini ve istihbarat konusunda bölgeyi çok iyi bilen bu birliklerin yerinin doldurulamayacağını ifade ettiklerini belirtmiştir.

1916 yılında Erzurum'un Ruslar tarafından işgal edilmesinden sonra, Fransa'da *Echo de Paris*'te yayınlanan bir yazıda şunlar anlatılmıştır:

“Türklerin güçlü kalesi Erzurum'da yapılan şiddetli çarpışmalarda cesur Rus Kazak Birliklerinin yanında Ermeni Gönüllü Birlikleri de çarpıştılar. Bölgeyi çok iyi bilen Ermeni Gönüllü Birlikler Rus ordusuna paha biçilmez bir hizmet sundular.”

Rus General Çernozubov, Andranik'in Birinci Ermeni Gönüllü Birliği için şunları yazmıştır:

“(…) Bizim Aşnak, Vruş Horan, Hanik, Kotur, Saray, Molla Hasan, Belicik ve Garateli'deki başarılarımız önemli ölçüde Birinci Ermeni Gönüllü Birliğinin faaliyetleriyle gerçekleşmiştir. Hoy civarında Kutur Boğazında yapılan çarpışmalarda 28 - 31 Nisan 1915'te Dilman'da yararlıklar gösterdi.(…)”

Deniz Bombardımanları

Nihayet üçüncü konuya gelebildim.

Anadolu kıyılarındaki deniz ablukası ve bombardımanları.

Konuşmamın başında vurgulamıştım; deniz bombardımanları konusu, güvenlik gerekçesiyle hükümetin aldığı yer değiştirme kararının yaygınlaştırılmasında etkili olmuştur.

Deniz bombardımanlarına ek olarak savaş koşullarında Marmara ve Karadeniz bölgelerinde Hristiyan ahalinin (Rumların ve Ermenilerin) durumunu etkileyen iki gelişme daha vardır:

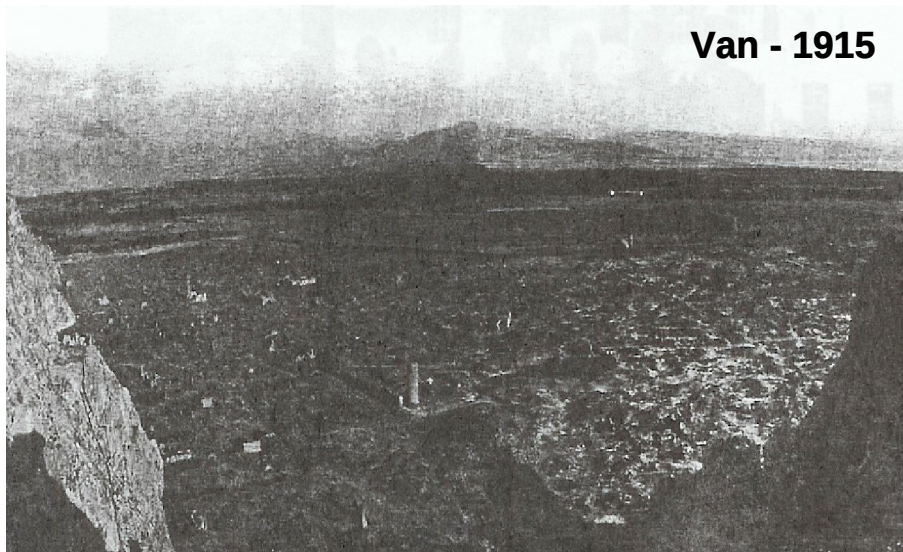
Biri, 18 Eylül 1915 günü Fransa'nın Selanik'e asker çıkarması ve diğeri, bundan hemen birkaç gün sonra 24 Eylül 1915 günü Yunanistan'ın seferberlik ilan etmesi.

Savaş alanı olarak Marmara Bölgesinde, İstanbul şehri bir istisnadır; çünkü başkenttir ve orada güçlükle de olsa güvenlik sağlanabilmektedir.

Dolayısıyla, Ermeni Komiteleriyle ilişkili oldukları bilinen kişiler dışında zorunlu göç kararı İstanbul şehir merkezinde ikamet eden 120 bin Ermeni için uygulanmamıştır.

Yalnız bu istisna bile, İstanbul çevresinde ve Trakya'da yerleşim birimlerinde olağanüstü savaş koşulları nedeniyle Ermeni ve Rum ahaliden düşmanla işbirliği yapan örgütlere mensup kişilerin zorunlu göç işlemine maruz kalmalarının -bir savaş zorunluluğu dışında- başka bir nedenle açıklanamaması için yeterlidir.

Kaldı ki, 1915 yılında savaş bütün cephelerde sürerken; bir ara Hükümet, başkentin Anadolu'ya taşınmasını bile düşünmüştür.

Richard G. Hovannisian (Ed.), *Armenian Van/Vaspuragan*, (Costa Mesa, California, Mazda Publishers Inc., 2000).

Nereye gidiyoruz?

Sizlerin de yakından bildiği gibi, son yıllarda Türkiye'nin müttefiki olan dost ülkelerin parlamentoları, 1915 olaylarını "soykırım" diye adlandırmaktadır.

Bugün dünyada, Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması sürecinde, Birinci Dünya Savaşı ortamında baş gösteren dramatik olayların cereyan şekli hakkında hiçbir bilgisi bulunmayan bireyler veya topluluklar, bir sanal bellek üstüne oluşturulmuş bir dogmaya inanmaya zorlanmaktadır.

Bilimsel araştırma özgürlüğüne sadık bir bilim adamı olarak kesin kanaatim budur.

Ermeni diasporası ve Ermenistan Cumhuriyeti ve yandaşları tarafından yayılan bu sanal inanç sistemine inanmayanlar kimi ülkelerde tutuklanmakla tehdit edilmekte veya cezalandırılmaktadır.

Bu anlayış, günümüzde, medeniyetler savaşının yeni bir şeklidir.

Tank, uçak ve denizaltıların yerine, edebiyatın, tarihin, müzik ve sinemanın ve nihayet internetin kullanıldığı bir kirli savaştır bu...

Türk Ulusu, bu yeni tür savaşta, ecdadına haksızlık yapılmasını asla kabul etmeyecektir.

Kaldı ki, Birinci Dünya Savaşı yıllarında insafsız bir savaş propagandasıyla karartılmış tarihî ayrıntıların açıklanmasını istemek en doğal bir insani haktır.

Bu insani hakkın kullanılmasının özellikle bazı ülkelerde kanunla yasaklanması, konuşmamda işaret ettiğim gibi, ortaçağ zihniyetinin hortlamasıdır.

Engizisyon kararları ile bu hakkın Türkler tarafından kullanılması ebediyen yasaklanmak istenmektedir.

Onsekizinci Yüzyıl Avrupası'nda ünlü düşünür Voltaire, Rousseau'nun kitabı İsviçre'de yakıldığında; daha önce "Diyoben'in kudurmuş köpeği" diye andığı meslektaşına, "Söylediğiniz hiçbir fikri tutmuyorum, ama söyleme hakkınızı ölünceye kadar savunurum," diye haber letmiştir.

Voltaire farklı düşünceye özgürlük yorumuyla düşünce özgürlüğü için örnek bir tutum sergilemiştir.

Biz Türkler, tarihin bizim kuşağımıza yüklediği bu kronik ihtilafın çözümü için bugün dayatılan modeli, asla kabul etmeyiz.

Şuna inanınız, dünyanın bütün parlamentoları aleyhimizde kararlar alsalar bile, bin yıl yolumuza sarsılmaz bir özgüvenle devam ederiz.

1915 olayları, Ermeni Diasporası ve Ermenistan Cumhuriyeti'nin ve onlara inananların anlattıkları şekilde cereyan etmemiştir.

Bu kararları alanlara, "Siz, bu sanal inanç sisteminize inanmaya devam edebilirsiniz, biz sizin kendi arşiv belgelerinizi, tarihi anlamak, anlatmak ve yazmak için kullanacağız," deriz.

Bu durumda şunu sorabilirsiniz?

Türklerle Ermeniler arasındaki bu kronik ihtilafın ortadan kaldırılabilmesi nasıl ve ne zaman mümkün olacaktır?

90 yıldan beri süren bu kronik ihtilafın çözümü için tek yanlı atılacak bir adım yoktur.

En uygun yol, ihtilafın taraflarının çözüm için birlikte adım atmalarıdır.

Daha önce de vurgulandığı gibi, "tarihçiler (...) sadece olanı değil, nasıl ve neden olduklarını, bu şeylerin anlamını ortaya koymak isterler; tarihçiler bunu kendilerine görev" bilirler.

Bu saygın görevin ve etik hakkın uluslar arası kullanımında -öteki meslektaşları kadar- Türk tarihçilerinin de kısıtlanmaması gerekir.

Son olarak ifade etmek isterim ki; Türk-Ermeni İhtilafının çözümü için Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı tarafından Ermenistan Cumhuriyeti yetkililerine bir mektup gönderilmiştir.

Bu mektupta, 1915 olaylarının araştırılması için iki tarafın tarihçilerinden bir ortak komisyonun oluşturulması ve ortaya çıkacak sonucun taraflarca kabul edilmesi önerilmiştir.

Bu çok önemli bir adımdır.

Fakat ne yazık ki, Ermenistan tarafı şu ana kadar "olumlu" yanıt vermemiştir.

Taraflar, savaş yıllarıyla ilgili bütün arşivlerini birbirlerine açmalıdır.

Ermeni Taşnak Komitesi Arşivi, ABD'dedir ve Türk akademisyenlerine kapalıdır.

Ermeni Patrikhanesi Arşivi, İsrail'dedir, aynı şekilde o da Türk akademisyenlere kapalıdır.

Arşiv kayıtları, bu tür ihtilafların çözümünde vazgeçilemez önem

taşımaktadır.

Türk tarafı, kendi arşivlerindeki belgelerin tıpkıbasımlarını yayınlamak suretiyle de bu kararlı tutumunu ısrarla sürdürmektedir.

Başbakanlık Arşivlerinde Ermeni sorunuyla ilgili yaklaşık 1 milyon belge vardır.

Bu olaylarla ilgili orijinal belgelerin tıpkıbasımlarının yayınlanması halen büyük bir hızla sürdürülmektedir.

Aynı şekilde, Türk Genelkurmay Başkanlığı'nın talimatı ile Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı tarafından askeri arşivde bulunan toplam 1047 Belge 8 cilt olarak yayına hazırlanmıştır.

Bu ciltlerde, dönemin Osmanlı Ordularına ait gizli yazışmalar ve Birinci Dünya Savaşı yıllarında Ermeni Komitelerinin askeri faaliyetlerine hakkında bütün kayıtların tıpkıbasımları ve İngilizce tercümeleri uluslararası kamuoyunun, yerli ve yabancı bütün araştırmacıların bilgisine sunulmuştur.

1915 Türk-Ermeni İhtilafı'nın çözümünde kuşkusuz bu kadarı yetmez; fakat barışa giden meşakkatli sürece doğru mütevazı bir ilk adım için fazlasına gerek yoktur.

Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Her birinize ayrı ayrı esenlikler, dilerim.

Seçilmiş Okuma Listesi

Ahmed Rüstem Bey, *the World War and the Turco-Armenian Question*, (Berne, Imprimerie St. Empfli, 1918).

Alexander V. Prusin, "The Russian Military and the Jews in Galicia, 1914-15", Eric Lohl and Marshall Poe (Eds.) *the Military and Society in Russia, 1450-1917*, (Brill, Leiden, 2002).

Andre N. Mandelstam, *La Societe des nations et les Puissances devant le probleme Armenian*, (Paris, libraire de la cour d'appel et l'ordre des avocats, 1925).

Antranig Chalabian, *General Andranik and the Armenian Revolutionary Movement*, (Southfield, MI, 1988).

Ara Caprielian, *the Armenian Revolutionary Federation: The Politics of a Party in Exile*, (A Dissertation for PhD Thesis in New York University, 1975).

Aspirations et Assignments Révolutionnaires des Comités Arméniens avant et après la proclamation de la Constitution Ottomane, (Ankara, second edition, 2001).

Azmi Süslü, *Armenians and the 1915 Event of Displacement*, (Ankara, Kök Series, 1999).

Barbara Jean Keller, *United States and Armenia, 1914 to 1920: The Armenia*, (A Thesis Presented to the Faculty of California College at Fullerton, June 1969).

Center for Strategic Research, *Armenian Claims and Historical Facts: Questions and Answers*, (Ankara, 2005).

Esat Uras, *the Armenians in History and the Armenian Question*, (Istanbul, Documentary Publications, 1988).

Firuz Kazemzadeh, *the Struggle for Transcaucasia*, (New York, Philosophical Library, 1951).

Gunter Levy, *the Armenian Massacres in Ottoman Turkey, A Disputed Genocide*, (Salt Lake City, University of Utah Press, 2005).

Hasan Dilan, *Les evenements Armeniens dans les documents diplomatiques Français, 1914-1918*, (Ankara, TTK, 2005), Volume I-VI.

Hikmet Özdemir and Yusuf Sarıay (Eds.), *Turkish-Armenian Conflict/Documents*, (Ankara, TBMM Pub., 2007), forthcoming.

Hikmet Özdemir, *the Ottoman Army 1914-1918, Brutal March with Epidemic Disaster*, (In US, 2007), forthcoming.

Hovhannes Katchaznouni, *the Armenian Revolutionary Federation (Dashnagtzoutiun) has nothing to do any more*, (The Manifesto of Hovhannes Katchaznouni, First Prime Minister of the Independent Armenian Republic, Translated from original by Matthew A. Calendar, Edited by John Roy Carlson (Arthur A. Derounian), Published by the Armenian Information Service, 1955, (A Reprint by the United Turkish America/UTA), and June 1984.

Hüsametdin Yıldırım, *Armenian Claims and Realities*, (Ankara, Sistem, 2001)).

Justin McCarthy and others, *The Armenian Rebellion at Van*, (Salt Lake City, The University of Utah Press, 2006).

Justin McCarthy, *Death and Exile, the Ethnic Cleansing of Ottoman Muslims, 1821-1922*, (Princeton, New Jersey, The Darwin Press, 1996).

Justin McCarthy, *The Ottoman Peoples and the End of Empire*, (London, Arnold, 2001).

Kamuran Gürün, *The Armenian File: The Myth of Innocence Exposed*, (London-Nicosia-Istanbul, K. Rustem&Bro. And Weidenfeld&Nicolson Ltd., 1985).

M.S. Anderson, *the Eastern Question, 1774-1923*, (London, MacMillan Press, 1966).

Manoug Joseph Somakian, *Empires in Conflict: Armenia and the Great Powers, 1895-1920*, (London, New York, I. B. Tauris, 1995).

Michael A. Reynolds, *The Ottoman-Russian Struggle for Eastern Anatolia and the Caucasus, 1908-1918, Identity, Ideology and the Geopolitics of World Order*, (A dissertation for Princeton University, November 2003).

Mim Kemal Öke, *the Armenian Question*, (Ankara, TTK, 2001).

Peter Gatrell, *A Whole Empire Walking*, (Bloomington and Indianapolis, Indiana University Press, 1999).

Richard G. Hovannisian, *Armenia on the Road to Independence 1918*, (Berkeley and Los Angeles, University of California Press, 1967).

Robert Conquest, *the Soviet Deportation of Nationalities*, (London,

Macmillan Co Ltd., 1960).

Roderick Davison, "The Armenian Crisis, 1912-1914", *The American Historical Review*, Vol. LIII, No. 3, (April 1948).

Ronald P. Bobroff, *Late Imperial Russia and the Turkish Straits, Roads to Glory*, (London, New York, I. B. Tauris, 2006).

Şahin Doğan, *Rus Kaynaklarına Göre Doğu Anadolu'daki Ermeni Faaliyetleri (1914-1918)*, (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Unpublished MA Thesis, 2007).

Salâhi R. Sonyel, *Displacement of the Armenians Documents/Le Deplacement des Populations Arméniennes Documents/Ermeni Tehciri ve Belgeler*, (Ankara, Baylan, 1978).

Salâhi R. Sonyel, *the Great War and the Tragedy of Anatolia, Turks and Armenians in the Maestrom of Major Powers*, (Ankara, TTK, 2000).

Salâhi R. Sonyel, *the Turco-Armenian Imbroglio*, (London, Cyprus-Turkish Association, 2005).

Samuel A. Weems, *Secrets of a "Christian" Terrorist State*, (Dallas, St. John Press, 2002).

Sedat Laçiner, *the Armenian Issue and the Jews*, (Ankara, ASAM Pub., 2003).

Seyit Sertçelik, *Rus Arşiv Belgeleri Işığında Ermeni Soykırımı İddialarına Dair*, (Ankara, TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Ortak Komitesi, 2004-347).

Şahin Doğan, *Rus Kaynaklarına Göre Doğu Anadolu'daki Ermeni Faaliyetleri (1914-1918)*, (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Unpublished MA Thesis, 2007).

Tverdohlebov, *I Witnessed and Lived Through, Erzurum 1917-1918*, (Ankara, Genelkurmay Y., 2007).

Türkkaya Ataöv (Ed.), *The Armenians in the Late Ottoman Period*, (Ankara, TBMM Pub, 2001).

Türkkaya Ataöv, *The British Blue Book: Vehicles of War Propaganda, 1914-18*, (New York, Okey Enterprises, 2006).

Vatche Ghazarian (edited and translated), *Boghos Nubar's Papers and the Armenian Question, 1915-1918, Documents*, (Waltham, Mayreni Publishing, 1996).

W.E.D. Allen and the late Paul Muratoff, *Caucasian Battlefields, A History of the Wars on the Turco-Caucasian Border, 1828-1921*, (Cambridge, at the University of Press, 1953).